

Nuomonė „Kova su benamyste“

(2011/C 15/08)

REGIONŲ KOMITETO REKOMENDACIJOS

- Benamystė – kraštutinė skurdo ir socialinės atskirties forma, todėl ES socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijoje į ją turi būti labiau atsižvelgiama. Aukštas benamystės lygis tikrai nedaro garbės Europos Sąjungai. 2010-ieji – Europos kovos su skurdu metai, ir tai labai tinkamas laikas plačiau informuoti apie šią neišspręstą problemą, kuri ekonomikos krizės sąlygomis gali paaštrėti. Visos šiai problemai spręsti skirtos iniciatyvos, savaime suprantama, turi būti ilgalaikės ir numatytos ilgesniam nei 2010 m. bei dabartinės krizės laikotarpiui;
- Komitetas pabrėžia svarbų vietos ir regionų valdžios institucijų, praktinėmis ir ryžtingomis priemonėmis kovojančių su benamyste, vaidmenį. Joms tenka tikroji atsakomybė, kartu jos turi didelės patirties ir paprastai taiko veiksmingus metodus ir programas, skirtas prevencinėms, skubioms bei ilgalaikėms priemonėms. Todėl reikia dar aiškiau nustatyti įvairių valdžios institucijų ir lygmenų atsakomybės sritis. Be to, dėmesį vertėtų atkreipti į tai, kad benamystės problema gali būti itin opi tam tikruose šalies regionuose arba tam tikrose valstybėse, todėl reikalingos Europos lygmens ir nacionalinės priemonės, kad regionams, kuriuose paplitusi benamystė, būtų galima teikti finansinę pagalbą ir kartu užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą.

Pranešėjas: Tore Hult (SE / ESP), Alingsoso savivaldybės tarybos pirmininko pavaduotojas, Švedija

I. REGIONŲ KOMITETO POLITINĖS REKOMENDACIJOS

Padėties apžvalga

1. Komitetas primena, kad ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos, esančios ES politikos kertiniu akmeniu, pasiekti nepavyks tol, kol Europos Sąjungoje bus benamių, neturinčių galimybių ugdytis nei kaip asmenybės, nei profesinėje srityje. Komitetas pabrėžia, kad ypač didelį nerimą kelia vaikų ir jaunuolių benamystė;

2. benamystė – kraštutinė skurdo ir socialinės atskirties forma, todėl ES socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijoje į ją turi būti labiau atsižvelgiama. Aukštas benamystės lygis tikrai nedaro garbės Europos Sąjungai. 2010-ieji – Europos kovos su skurdu metai, ir tai labai tinkamas laikas plačiau informuoti apie šią neišspręstą problemą, kuri ekonomikos krizės sąlygomis gali paaštrėti. Visos šiai problemai spręsti skirtos iniciatyvos, savaime suprantama, turi būti ilgalaikės ir numatytos ilgesniam nei 2010 m. bei dabartinės krizės laikotarpiui;

3. diskusijos turi būti pradėtos nuo to, kad šios problemos neišvengė nė viena ES valstybė narė. Benamiu tapti gali kiekvienas, tai nepriklauso nuo išsilavinimo, išprusimo ar ankstesnės ekonominės padėties. Tai reikškins, būdingas visoms ES valstybėms narėms. Todėl benamystei išvengti ar jos mastui sumažinti reikia bendrų priemonių;

4. benamystė ne tik brangi socialiniu požiūriu, bet ir gali būti stiprių asmeninių sukrėtimų priežastimi. Sumažinus benamių skaičių, sumažėtų visuomenės tenkanti finansinė našta, daugiau asmenų dalyvautų visuomenės gyvenime, o tai savo ruožtu skatintų Europos vystymąsi;

5. Komitetas pabrėžia, kad benamystę lemia susiklosčiusios aplinkybės, todėl negalima teigti, kad ji susijusi tik su asmeninėmis problemomis;

6. Komiteto nuomone, benamystę lemia įvairūs veiksniai, pavyzdžiui, būsto už prieinamą kainą trūkumas, nedidelis darbo užmokestis, priklausomybė nuo alkoholio ar narkotikų ir nepakankamas dėmesys šiai problemai, psichiniai sutrikimai, kitos ligos, šeiminiis smurtas, nedarbas, sudėtingi asmeniniai santykiai, skurdas, paleidimas iš įkalinimo vietos ir integracija į visuomenę, socialinių išmokų skyrimo tvarkos keitimas arba šių išmokų mažinimas. Labai svarbus yra būsto savininkų

požiūris į benamius ir klausimas, kiek jie galėtų padėti benamiams apsirūpinti būstu. Kad pastangos būtų vaisingos, būtina koordinuoti veiksmus ir taikyti įvairias priemones;

7. Komitetas mano, kad reikia daug geriau suprasti, kodėl benamystė atsiranda ir kodėl ji išlieka. Tai suvokus būtų galima imtis veiksmingų priemonių įvairiose politikos srityse;

8. Komiteto nuomone, bedarbystė – didžiulė problema. Komitetas mano, kad pastangų būtina imtis įvairiais lygmenimis. Iš dalies tai galėtų būti prevencinės ir visuomenės informavimo priemonės. Tačiau ne mažiau svarbu numatyti daugiau paskatų būsto statytojams;

9. Komitetas pabrėžia svarbų vietos ir regionų valdžios institucijų, praktinėmis ir ryžtingomis priemonėmis kovojančių su benamyste, vaidmenį. Joms tenka tikroji atsakomybė, kartu jos turi didelės patirties ir paprastai taiko veiksmingus metodus ir programas, skirtas prevencinėms, skubioms bei ilgalaikėms priemonėms. Todėl reikia dar aiškiau nustatyti įvairių valdžios institucijų ir lygmenų atsakomybės sritis. Be to, dėmesį vertėtų atkreipti į tai, kad benamystės problema gali būti itin opi tam tikruose šalies regionuose arba tam tikrose valstybėse, todėl reikalingos Europos lygmens ir nacionalinės priemonės, kad regionams, kuriuose paplitusi benamystė, būtų galima teikti finansinę pagalbą ir kartu užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą;

10. Komiteto nuomone, kad bendra kovos su benamyste strategija būtų veiksminga, ES institucijos turi aktyviau remti strategijos plėtojimą ir stebėti priimtų priemonių įgyvendinimą. Nepaisant to, būtina laikytis subsidiarumo principo ir pripažinti, kad didžiausias vaidmuo tenka vietos ir regionų valdžios institucijoms;

11. Komitetas pažymi, kad tarptautinės deklaracijos ir nacionaliniai įstatymai rodo stiprėjančią norą visuomenę plačiau informuoti apie tai, kad benamystė yra didžiulė socialinė problema. Daugelyje šalių teisė į būstą įtvirtinta konstitucijoje;

12. daugelis šiame dokumente pateiktų pasiūlymų ir priemonių remiasi šiuo svarbiu bendru principu ir esama sistema. Tai reiškia, kad svarbiausiems su benamyste susijusiems klausimams spręsti naujų teisinių priemonių kurti nereikia;

13. Europoje nėra bendros benamystės apibrėžties, todėl Komitetas ragina valstybes nares kiek galima vadovautis Europos benamystės ir su būstu susijusios atskirties tipologija (angl. *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion*, ETHOS). Tai leistų palyginti padėtį valstybėse narėse ir atitinkamų iniciatyvų rezultatus. Remiantis šia tipologija, asmuo laikomas benamiu, kai:

- neturi stogo virš galvos (jokios pastogės neturintis ir gatvėje nakvojantis asmuo);
- neturi nuolatinės gyvenamosios vietos (pavyzdžiui, laikinai prisi-glaudęs benamiams skirtoje įstaigoje, nakvynės namuose, kitose tam tikrų grupių nakvynės įstaigose, gyvena sociali-niame būste);
- jo gyvenimo sąlygos yra nesaugios (gyvena būste be nuomos (subnuomos) sutarties arba kai neturi savo būsto ir yra prisiglaudęs pas šeimos narius arba draugus);
- gyvena netinkamomis sąlygomis (pavyzdžiui, pašiūrėje, būste, kuriame nėra sanitarinių įrenginių arba kuris pagal naciona-linę teisę yra negyvenamas, namelyje ant ratų arba kempingo namelyje, kurie nepritaikyti gyventi ištikus metus, perpildytoje erdvėje);

14. Komiteto nuomone, kova su benamyste turi būti priori-tetine ES socialinės aprėpties politikos priemonė. Viena iš prie-žasčių yra tai, kad Socialinės apsaugos komitetas benamystės ir su būstu susijusios atskirties temai 2009 m. skyrė daugiausia dėmesio. 2010-aisiais, ES kovos su skurdu metais, yra tikrai puiki proga imtis ryžtingesnių priemonių kovojant su kraštutine atskirties forma – benamyste;

15. tinkamas būstas prieinama kaina – esminė būtinybė ir teisė. Todėl valstybės narės turi dėti visas galimas pastangas ir patvirtinti priemones, kad padėtų visiems, kam tokia parama priklauso, apsirūpinti gyvenamuoju būstu;

16. reikėtų pabrėžti ne tik akivaizdžias socialines benamystės pasekmes, bet ir gaunamą socialinę ir ekonominę naudą, kai asmuo turi darbą ir namus;

17. Komitetas nori atkreipti dėmesį į tiesiogines ir netiesio-gines su benamyste susijusias ekonomines sąnaudas, kurios tenka valstybių narių vietos ir regionų valdžios institucijoms. Žinoma, svarbiausias yra tiesioginės sąnaudos, t. y. specialieji ar bendrieji ištekliai, reikalingi rūpinantis benamiais. Kitas aspektas – prarastos mokestinės pajamos, kurios būtų gaunamos, jei asmuo dirbtų mokamą darbą. Apibendrinant galima teigti, kad benamystė stabdo daugelio šalių ekonomikos vystymąsi ir kliudo kurti tvarią visuomenę, kaip numatyta stra-tegijoje „Europa 2020“;

18. turimi duomenys apie ekonominius padarinius rodo, kad tikslinga įgyvendinti prevencines programas, kurios, palyginti su benamyste įveikti skirtingomis bendromis sąnaudomis, kainuoja labai nedaug;

Regionų komiteto rekomendacijos

19. Komiteto nuomone, valstybės narės turėtų pripažinti šią socialinę problemą. Jos taip pat turėtų pripažinti, kad būtina imtis papildomų veiksmų ir stiprinti jau taikomas priemones. Esminė prielaida, kad kovoje su benamyste būtų pasiekta pažanga – visų susijusių (vietos, regionų, nacionalinio ir tarp-valstybinio) lygmenų iniciatyvų koordinavimas;

20. didžiausias kovos su benamyste sunkumas – politikos priemonių, kurias būtina vykdyti, įvairovė ir įvairių valdžios institucijų atsakomybės pasidalijimas. Kad kova su benamyste būtų veiksminga, ji turi, be kita ko, apimti miestų planavimo politiką, būsto statybą ir socialinę politiką, užimtumą ir sveikatą, įskaitant psichinę sveikatą. Taigi, reikia skatinti už būsto finan-savimą, statybos leidimų išdavimą ir socialinės pagalbos mecha-nizmus atsakingų institucijų sutartinius ir teritorinius veiksmus;

21. Komitetas pabrėžia, kad norint pagerinti padėtį, dėmesį reikia skirti tiek prevencinėms, tiek ir skubioms bei ilgalaikėms priemonėms;

22. Komitetas mano, kad žinių apie benamystės priežastis nepakanka, kad būtų galima parengti tokią politiką, kuri visa-pusiškai atsižvelgtų į didžiulę namų neturinčių žmonių įvairovę ir įvairias aplinkybes, dėl kurių galima atsidurti gatvėje. Be to, dėl nustatytų šių žmonių aprūpinimo sąlygų jie dažnai dirbtinai suskirstomi į kategorijas pagal tai, kokį profilį labiau atitinka. Dėl žinių stokos mažėja benamių galimybės aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime;

23. Regionų komiteto nuomone, norint rasti tinkamus sprendimus nuo šiol reikia neapsiriboti vien šia vizija, o laikytis humaniško ir individualaus požiūrio atsižvelgiant į kiekvieno žmogaus nueitą kelią. Tai reiškia, kad įgyvendinant kovos su benamyste veiksmus reikia likti kiek galima arčiau gyventojų, kuriems šis klausimas aktualus. Taigi, pagrindinis vaidmuo tenka vietos ir regionų valdžios institucijoms;

24. todėl Regionų komitetas laikosi nuomonės, kad būtina toliau kurti ir tobulinti statistikos priemones. Reikia skatinti duomenis derinti Europos mastu, tęsti ETHOS tipologijos srityje pradėtą darbą ir apskritai remti lyginamuosius valstybių narių padėties tyrimus. Taip pat reikia skatinti dabartinių priemonių reformą ir pirmenybę teikti metodams, parengtiems atsižvelgiant į nueitą gyvenimo kelią, kad būtų galima suprasti, kokios prie-žastys žmones atvedė į gatvę, kas lemia reiškinio pasikartojimą ir kas padėtų galutinai išspręsti problemą;

25. Komitetas ragina vietos ir regionų valdžios institucijas plačiau bendradarbiauti ir koordinuoti institucijų veiksmus įvairiose srityse ir taip gerinti bendras priemones ir tolesnį darbą benamystės srityje. Reikia ilgalaikio įvairių vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimo ir ilgalaikių strategijų, galinčių padėti išspręsti šią problemą ir panaikinti jos priežastis, nes trumpalaikių priemonių ar finansavimo pavieniais atvejais nepakaks;

26. daugelyje valstybių narių trūksta ne tik patikimų oficialių duomenų apie benamystės mastą, bet ir informacijos apie sėkmingai įgyvendintas priemones kovojant su benamyste. Regionų komitetas ragina valstybes nares bendradarbiauti Europos lygmeniu ir parengti vieną bendrą kovos su benamyste strategiją bei vėliau užtikrinti, kad ši strategija būtų pritaikyta prie nacionalinių sąlygų, nes tik taip ji bus veiksminga;

27. būstas – esminė būtinybė ir pagrindinė prielaida, kad žmogus galėtų įsitvirtinti visuomenėje ir darbo rinkoje. Todėl Komitetas ragina Komisiją išsamiau išnagrinėti teisės į deramas gyvenimo sąlygas principą ir tai, kaip ši teisė galėtų būti suformuluota;

28. Komiteto nuomone, kovojant su benamyste reikalingi ryžtingi veiksmai. Benamystės atžvilgiu būtina bendra politinė pozicija, kuria galėtų būti grindžiamas būsimos pastangos. Kitaip kyla pavojus, kad tai bus tik pavienės ir tinkamai nekoordinuojamos priemonės. Daugelio vietos ir regionų valdžios institucijų darbas turi būti tęsiamas ir apie jį turi būti viešai informuojama. Benamystei išvengti reikalingi nacionaliniai ir tarptautiniai modeliai ir metodai. Bendriems veiksams skatinti labai svarbios ir bendrosios pastangos atkreipti visuomenės dėmesį į šį klausimą bei didinti jos informuotumą;

29. Komitetas pabrėžia, jog labai svarbu paneigti visuomenėje vyraujančią nuomonę, kad benamystė yra tik paties asmens reikalas. Reikia pasirūpinti, kad benamystės priežastys nebūtų suprantamos vienareikšmiškai ir kad būtų tiriami jos padariniai visuomenei. Todėl Komisija turėtų imtis priemonių, kad benamystė būtų vertinama kompleksiskai;

30. Komitetas ragina vietos ir regionų valdžios institucijas pripažinti teisę į būstą kaip esminę būtinybę ir padėti tirti benamystės priežastis, pasekmes ir su ja susijusias sąnaudas. Pastangos ir prevencinės priemonės turi būti grindžiamos gilesnėmis žiniomis apie benamystę, o vėliau bus galima įvertinti, ar šios priemonės buvo veiksmingos;

31. Komiteto nuomone, iki šiol surinkti duomenys nėra plačiai žinomi. Be to, viešosios institucijos nepakankamai jais naudojasi. Reikia parengti strateginį planą, kaip informacija galėtų patekti atitinkamam lygmeniui;

32. ekonominiai kovos su benamyste privalumai turi būti tiksliau suformuluoti. Turėtų būti įmanoma artimiausiais metais

parengti kelias naujas ataskaitas. Naujomis žiniomis būtų galima remtis darba tęsiant ateityje;

33. Komitetas rekomenduoja ES lygiu sukurti ilgalaikę keitimosi geros praktikos pavyzdžiais sistemą. Be to, Komitetas pabrėžia, jog svarbu, kad vietos ir regionų valdžios institucijos keistųsi geros praktikos pavyzdžiais. Tai pasakytina apie visuomenės informuotumo didinimo, prevencines priemones, darbuotojų mokymą ir paramos įvairioms benamių grupėms diferencijavimą;

34. Komitetas ypač teigiamai vertina vietos ir regionų valdžios institucijų įgyvendinamas kovos su benamyste iniciatyvas ir projektus. Tačiau pažymi, kad turėtų būti intensyviau keičiamasi geros praktikos pavyzdžiais. Tai pasiekti padėtų darbuotojų, valstybėse narėse tiesiogiai dirbančių su benamiais, mainų programa. Šiai mainų programai reikalingas atitinkamas finansavimas ir ji galėtų tapti nauja ES mainų forma;

35. Komitetas pabrėžia, jog būtina geriau suprasti benamystės Europos Sąjungoje mastą ir specifiką. Pavyzdžiui, būtų naudinga, jei informacija apie benamius būtų suskirstyta pagal jų amžių, lytį, pilietybę, socialines sąlygas ir kitus svarbius rodiklius. Neturint šios informacijos, bus sunku parengti ekonominę ir socialinę strategiją benamystės problemai spręsti. Komitetas pasisako už tai, kad statistiniai duomenys būtų pagrįsti benamystės apibrėžtimi, kurią suformulavo FEANTSA. Komitetas tikisi, kad ši užduotis bus netrukus pavesta Komisijai;

36. Komiteto nuomone, benamystė, būdama esmine būtinybe, pažeidžia pagrindines žmogaus teises ir orumą bei teisę pačiam spręsti, kaip gyventi. Benamystė labiausiai pažeidžia vaikus, kurie dažnai neturi galimybių pakeisti savo padėtį. Todėl Komisija turėtų išnagrinėti, ar valstybės narės negalėtų nacionaliniu lygiu nustatyti tam tikrų garantijų, kad vaikai iki 18 m. netaptų benamiais. Reikėtų taip pat apsvarstyti, ar šios garantijos neturėtų būti taikomos ir specialių poreikių turintiems asmenims;

37. dar kartą reikia pabrėžti, kad būsto neturėjimas jau savaime yra problema. Reikėtų geriau viešinti teigiamus eksperimento „Housing First“ (svarbiausia būstas) rezultatus ir pasirūpinti, kad kartu su būsto pasiūla benamiams būtų teikiama ir parama, jiems reikalinga kitoms su jų padėtimi susijusioms problemoms spręsti;

38. įvairių iniciatyvų ir informacinių priemonių reikėtų imtis būsto savininkams įtikinti. Kovojant su benamyste reikia pabrėžti, kad visų žmonių orumas yra vienodai svarbus. Be to, būtinas bendras požiūris, kad kiekvienas žmogus nori pagerinti savo padėtį ir prisidėti prie visuomenės raidos. Būsto savininkai atlieka ypač svarbų vaidmenį užtikrinant, kad netrūktų būsto. Todėl reikėtų sukurti specialių paskatų, kad benamiams būtų suteiktas būstas;

39. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad labai svarbus yra asmenų, sprendžiančių su benamyste susijusias problemas, mokymas ir kvalifikacijos kėlimas. Šalyse, kuriose mokyklų, teisinės, sveikatos sistemų, psichologinės pagalbos, socialinės paramos ir policijos darbuotojai specialiai apmokomi, pastebima, kad daugiau priemonių imamas ankstyvajame benamystės etape. Kitam finansavimo struktūrinių fondų lėšomis laikotarpiui šiam tikslui turėtų būti skirti didesni ištekliai;

40. Komitetas pabrėžia vietos ir regionų valdžios institucijų prevencinio darbo svarbą, tačiau pažymi, kad reikalingos ir skubios priemonės. Reikia sudaryti galimybes laikinai apsirūpinti būstu. Tačiau nepriimtina tai, kai benamiai „užsibūna“ benamių nakvynės namuose. Kai kurios šalys yra parengusios strategiją, kurios tikslas – uždaryti viešuosius benamių nakvynės namus ir benamiams pasiūlyti jiems pritaikytus ir jų poreikius atitinkančius sprendimus. Šiuo požiūriu labai svarbu užkirsti kelią išskaldinimui;

41. vietos ir regionų valdžios institucijos turėtų labiau remti savanorišką darbą visuomenės labui. Benamystė yra struktūrinė ir politinė problema, kuriai išspręsti reikalingos visų institucijų pastangos, tačiau svarbus vaidmuo tenka ir savanoriškoms organizacijoms. Reikėtų pagalbėti, kaip ES galėtų padėti didinti savanorių vaidmenį. 2011-aisiais, Europos savanoriškos veiklos metais, būtų galima ugdyti žmonių sąmoningumą šiuo svarbiu klausimu ir ištirti naujas bendradarbiavimo su savanoriškoms organizacijomis galimybes;

42. Komitetas siūlo ES lygiu sukurti specialią finansavimo programą nacionalinėms, vietos ir regionų pastangoms kovojant su benamyste remti ir parengti kokybės kriterijus. Reikia remti keitimąsi patirtimi, kad išteklių panaudojimas ir poveikis būtų

optimalus. Todėl Komitetas rekomenduoja skiriant europinį finansavimą ateityje labiau atsižvelgti į šią problematiką;

43. Komitetas siūlo vietos ir regionų lygiu sudaryti galimybes parengti programas benamiams į visuomenę ir darbo rinką integruoti ir skatinti darbdavius šiuos asmenis įdarbinti. Panašiai vietos ir regionų lygiu galėtų būti skatinama integracija remiant mokymo priemones, kuriomis siekiama padėti benamiams įsitvirtinti visuomenėje. Be to, reikėtų labiau viešinti šioje srityje sukauptą teigiamą patirtį;

44. šiam tikslui reikalingos struktūruotos priemonės informacijai apie benamystę rinkti ir skleisti;

45. Komitetas siūlo sukurti Europos kovos su benamyste centrą. Šis centras galėtų tapti koordinuojančia tarnyba, kurios šiuo metu trūksta. Pagrindinė centro užduotis būtų koordinavimas, tačiau centras galėtų prisidėti ir prie keitimosi žiniomis bei bendrų strategijų parengimo. Komitetas prašo Europos Komisiją išnagrinėti galimybes sukurti tokią tarnybą; šiaip tarnybai taip pat būtų pavesta įvertinti benamių padėtį valstybėse narėse. Centro tikslas būtų, keičiantis geriausios praktikos pavyzdžiais, koordinuoti ir remti reformas valstybėse narėse. Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pastangos Bendrijos lygiu įgytų tikrą pridėtinę vertę, jei atvirojo koordinavimo metodas būtų taikomas socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties srityse;

46. Komitetas mano, kad nuolat plečiasi moterų benamystės mastas, todėl reikia atsižvelgti į itin pažeidžiamos benamių moterų padėties socialinius, ekonominius ir su darbu susijusius aspektus. Atsižvelgti reikėtų ir į su paslaugų prieinamumu susijusias problemas, kurių tebekyla. Spręsti šį klausimą privalo konkrečiai valstybės narės.

2010 m. spalio 6 d., Briuselis

*Regionų komiteto
pirmininkė*
Mercedes BRESSO